

Licht roept tot aanzijn

Inspiratie. Dat is de achtergrond van deze nieuwe rubriek. Gedachten over gedichten. Er wordt een gedicht besproken dat de thema's van Onderwijskunst raakt. Evert Roeleveld opent met een beschouwing over 'Zondagmorgen'.

Zondagmorgen

*Het licht begint te wandelen door het huis
En raakt de dingen aan. Wij eten
Ons vroege brood, gedoopt in zon.
Jij hebt het witte kleed gespreid,
En grassen in een glas gezet.
Dit is de dag waarop de arbeid rust.
De handpalm is geopend naar het licht.*

Ida Gerhardt

Je kunt het je zo goed voorstellen. Een vroege zondagochtend. De ochtendkoelte voelt weldadig aan. Het fragiele ochtendlicht geeft het bedauwde gras een witzilveren glans. Wat kun je intens genieten van zulke momenten. Niets wat het schouwspel verstoort. Wat een rust! Rust, daar gaat het om in deze dichtregels. Die rust begint bij het licht. Eigenlijk moet ik zeggen: het licht begint. En mét het licht is er ook rust. Het licht is er niet opeens, fel en hard als het licht van een hete middagzon. Na de sluimering van de nacht begint het nu te wandelen door het huis.

Het woordje 'begint' geeft aan de wandeling van het licht iets eigenzinnigs. Het is niet te beïnvloeden. Het licht is er eenvoudig. En het begint te wandelen, zonder enige aandrang van buitenaf.

Het licht raákt aan de dingen, zacht, teder bijna. Het verandert de dingen niet en wordt ook zelf niet door de dingen veranderd. Ook in die zin heeft het licht iets eigenzinnigs: het blijft zichzelf en tast de eigenheid van de dingen niet aan. Dat maakt de aanraking echter niet zonder betekenis. Zonder het licht blijven de dingen verborgen. Het licht open-baart, roept tot het aanzijn, wekt tot leven.

Temidden van deze rust lijkt het 'Wij eten ...' haast een banaliteit. Maar het brood is gedoopt in zon. En ook wij die eten, zijn niet alleen maar toeschouwers. Onze eenvoudige maaltijd, ons stille samenzijn, wordt opgenomen in het verheven spel van licht en dingen, het stoffelijke en het onstoffelijke. De dichter spreekt hier niet over licht zoals het louter natuurkundig gekend wordt.

Het gaat hier om een religieuze ervaring van de werkelijkheid. Dat komt het duidelijkst tot uitdrukking in de laatste regel. 'De geopende handpalm is het gebaar van de christelijke gemeente die, op zondagmorgen bijeen, de voorganger namens haar als eerste woorden hoort uitspreken: onze hulp is in de naam van de Heer die hemel en aarde heeft gemaakt.'¹ Licht heeft in dit gedicht dus alles te maken met God Zelf. Is het niet veelzeggend dat God in Zijn eerste scheppingsdaad het licht tot aanzijn riep? Alle volgende scheppingsdaaden betreffen het stoffelijke: sterren en planeten, uitspannel, zee en het droge, planten, dieren en zelfs de mens. Het licht was eerst, het licht begon... Ook in de andere bijbelboeken zijn er veel teksten die verwijzen naar de geestelijke betekenis van Licht.

Ik vraag me af of wij in ons onderwijs nog voldoende oog hebben voor deze dimensie van de werkelijkheid. Houden we onze kinderen in de overdracht van vakinhouden niet veelal een wereld voor zonder de verticale dimensie zichtbaar te maken?

Misschien is het goed wanneer we aan de hand van het gedicht van Ida Gerhardt onszelf de spiegel eens voor houden en kritisch naar de praktijk van ons onderwijs kijken. Laat het zonlicht schijnen in uw klaslokaal. U, uw kinderen en uw woorden, gedoopt in zon. Ook op een dag waarop de arbeid werkt, is de handpalm geopend naar het licht.

1. A. van den Beukel (1990). De dingen hebben hun geheim, p. 80. Baarn: Ten Have B.V.